

УДК 911.3

НЕЧАЙ Г.П.

ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗМІНУ ВЕЛИЧИНИ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Перехід України до ринкових відносин, структурні реформи в економіці країни надзвичайно актуалізують проблему пов'язану з особливостями формування та використання трудового потенціалу з метою виявлення умов найбільш ефективної діяльності населення, вдосконалення ринку праці.

Дослідження показують, що на формування та раціональне використання трудового потенціалу (далі ТП) серед багатьох інших відомих факторів, значний вплив мають саме демографічні. Демографічне відтворення, яке забезпечує безперервне відтворення поколінь людей як фізичних носіїв всіх соціальних якостей і відносин є природною основою формування ТП, демографічні ж процеси впливають на відтворення загальних меж чисельності вікових груп населення, а також визначають відтворення його життєвих факторів, тобто кількість років життя сформованих поколінь.

Основними демографічними процесами, що мають велике значення на зміну величини трудового потенціалу є народжуваність і смертність, а також динаміка демографічних структур (статеві-вікова структура населення, професійно-кваліфікаційний рівень робочої сили, певні умови праці)

Західноукраїнські області на межі II і III тисячоліть виділяються найсприятливішою демографічною ситуацією відносно до решти областей України, але аналіз динаміки свідчить про її поступове погіршення. Статистика фіксує, що явище депопуляції населення, яке у 90-х роках розпочалося з Тернопільщини, охопило вже всі області даного регіону.

Сучасна соціально-економічна ситуація, що склалася у державі не сприяє істотним покращенням демовідтворювальних процесів, що великою мірою відбивається на зміні величини трудового потенціалу його якісних і кількісних характеристик.

Вивчаючи різносторонній вплив чинників на розвиток трудового потенціалу, дослідниками завжди виділялась група демографічних, які включають в себе такі характеристики як: чисельність населення, його динаміку, природний рух населення, що визначається показниками народжуваності, смертності та природного приросту, статеві-вікова структура населення, міграції населення. Такі вчені, як Долішній М.І., Пірожков С.І., Котько Н.М., Трубіч С.Ю., Алушко С.М., Бандур С.І., Алушко Т.Є., І. Курило, Титович М.І. та інші в свій час займалися дослідженням впливу цих чинників на зміну величини ТП. “Трудовий Потенціал людства, нації чи регіону можна підвищити стимулюванням демографічних процесів...,” стверджує Долішній М.І. [1]. Адже “в усі часи економісти незалежно від наукових і політичних орієнтацій особливого значення в розвитку економіки надавали населенню, найважливіша функція якого полягає у відтворенні трудового потенціалу, без якого ніяка економіка не можлива” [1]. Демографічні процеси та їх значення на зміну величини ТП були об'єктом дослідження таких вчених географів як Г.П. Баб'як, О.І. Шаблій, Ф.Д. Заставний, Е.Ліанова, В.О.Джаман.

Титович М.І., вивчаючи проблему народонаселення України говорив, що: “її актуальність в умовах глибокої трансформації економічної системи господарювання зумовлена дією цілого колективу негативних явищ, що спровокували демографічну кризу, основні ознаки якої – несприятливі зміни не тільки в кількісному, а й якісному складі населення і є наслідками несподіваної реформаторської політики, відсутності

науково обґрунтованої державної демографічної політики в Україні” [2].

Ще у 80-х роках минулого століття демографічна ситуація у Тернопільській області на фоні решти областей України виділялася як сприятлива для розвитку трудового потенціалу. Та, як відомо, у 1991 році в Україні показники смертності вперше перевищили показники народжуваності, відповідно було зафіксовано від’ємний природний приріст. Розглянемо як цей факт вплинув на відтворення населення Тернопільщини.

Останній всеукраїнський перепис населення від 5 грудня 2001 року показав, що у Тернопільській області проживало 114 2,4 тис. осіб, з них 485,5 тис. міські жителі і 656,85 тис. сільські. Порівнюючи з 1989 роком кількість наявного населення скоротилося на 26 455 осіб, з них 17 736 осіб – жінки, а 8719 чоловіче населення. Потрібно відмітити, що порівнюючи 1989 і 2001 роки за чисельністю наявного населення простежуємо тенденцію до збільшення числа міських жителів на 8992 особи, та зменшення числа сільських жителів на 35447 тис. осіб. Для Тернопільської області завжди було характерним переважання числа сільського населення над міським – відповідно 57,5 % та 42,5 % (у 2001 році). Але дані табл.1 свідчать про постійний ріст числа міських жителів і невинне скорочення числа сільських. Це пояснюється тим, що міста завжди були перспективнішим в плані роботи і заробітку для населення, особливо для людей молодого віку, які й стали основними учасниками так званих внутрішніх міграцій, в даному випадку між населеними пунктами різного статусу.

Та вже у 2002 і на початку 2003 року статистами фіксується цифра, яка показує загальне число скорочення осіб, що проживають у містах Тернопільщини. Якщо у 2001 році міські жителі становили 485560 осіб то у 2003 році – 483583, тобто на 1977 осіб менше. Це можна пояснити як загальним скороченням обсягів внутрішніх міграцій (село – місто) з причини загальної кризи, що послужила припиненням діяльності багатьох підприємств, дороговізною житла, а також активізацією зовнішніх міграцій за межі країни і, звичайно, зміною показників ПП, які розглянемо пізніше.

Таблиця 1.

Кількість наявного населення у Тернопільській області, за даними переписів населення

Роки	Всього, тис. осіб	У тому числі:		До загальної кількості населення, %	
		міське	сільське	міське	сільське
1939 (на 17 грудня)	1413,3	204,3	1209,0	14,5	85,5
1959 (на 15 січня)	1085,6	179,6	906,0	16,5	83,5
1970 (на 15 січня)	1152,7	268,7	884,0	23,3	76,7
1979 (на 17 січня)	1163,1	364,1	799,0	31,3	68,7
1989 (на 12 січня)	1168,9	476,6	692,3	40,8	59,2
2001 (на 5 грудня)	1142,4	485,6	656,8	42,5	57,5

Аналізуючи динаміку кількості наявного населення Тернопільщини (Табл.1, Рис.1), бачимо, що різке скорочення його припадає на час між 1939 та 1959 роками – це наслідки Другої світової війни, а вже починаючи з 1959 року чисельність населення почала збільшуватись, але дуже повільними темпами, так і не досягнувши довоєнного рівня людності. Тенденція до повільного скорочення числа населення області намітилася у 1994 році і має досить прогресивний характер.

Рис. 1. Динаміка кількості наявного населення за переписами населення у
Тернопільській області

З 17-ти районів Тернопільської області найбільша кількість наявного населення на початок 2003 року була зафіксована у Чортківському (80581), Зборівському (74607), Кременецькому (72729), Терехівському (70533), Густинському (66 436), Бучацькому (64785), Тернопільському (61187), Збаразькому (60044) районах. Найменш чисельними районами є Підгаєцький (22550), Ланівський (38809), Монастирський (34001), Шумський (36181) (Рис.2).

Серед основних причин, які впливають на людність певного регіону чи країни передусім виділяють природний рух населення, що визначається показниками народжуваності, смертності та природного приросту.

Тернопільська область разом з Волинською, Львівською, Івано-Франківською, Закарпатською, Чернівецькою входить в так-званий Західний район, який був виділений В.А.Джаманом за подібністю демографічних процесів. Цей район завжди характеризувався більш-менш сприятливішими для формування ТП демографічними показниками у порівнянні з решту регіонів, на що у значній мірі вплинули певні традиції населення, релігійні переконання щодо регулювання сім'ї. Але в останні роки, на фоні загальної демографічної кризи, природне зменшення населення фіксується і в вище названих областях.

Постійне зменшення народжуваності і ріст показників смертності серед населення Тернопільської області з кожним роком все більше актуалізує проблему демографічної ситуації, суть якої полягає в зниженні показника ПП населення, зменшення частки осіб працездатного віку та збільшення числа людей пенсійного віку (старіння населення).

Зниження показників народжуваності у області було характерним уже давно, але ще 30 років тому воно відбувалося незначними темпами. Так число народжених у 1979 році (17711 чол) було на 507 осіб менше ніж у 1970 (18218 чол), а порівнюючи 2001 рік (10102 чол) і 1989 (16790) бачимо різницю у 6688 чол., у бік зменшення. До 1989 року кількість народжених у міських поселеннях збільшувалося (1959 рік – 3555 осіб, 1989 – 8323 особи) на фоні загального зниження у цього показника в сільській місцевості (1959 рік – 20700 чол., 1989 рік – 8467 чол.). Ця ситуація була викликана масовою міграцією

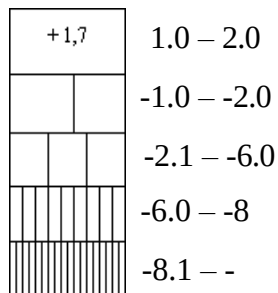
молоді із сіл у міста: в цей час процес урбанізації мав досить прогресивний характер. Але останній Всеукраїнський перепис населення показав, що у 2001 році кількість народжених у містах скоротилася у порівнянні з 1989 роком на 4111 осіб. Така тенденція розпочалася після 1990 року, коли було відмічене скорочення темпів урбанізації і активізацію зовнішньої міграції: значний відтік людей, що здатні до відтворення за межі держави, при чому як з міст так із сільської місцевості.

Чисельність населення, тис.

Тернопільський

Коеф. прир. приросту
(скорочення) насел.
Осіб на 1000

Частка населення різних
вікових груп, %

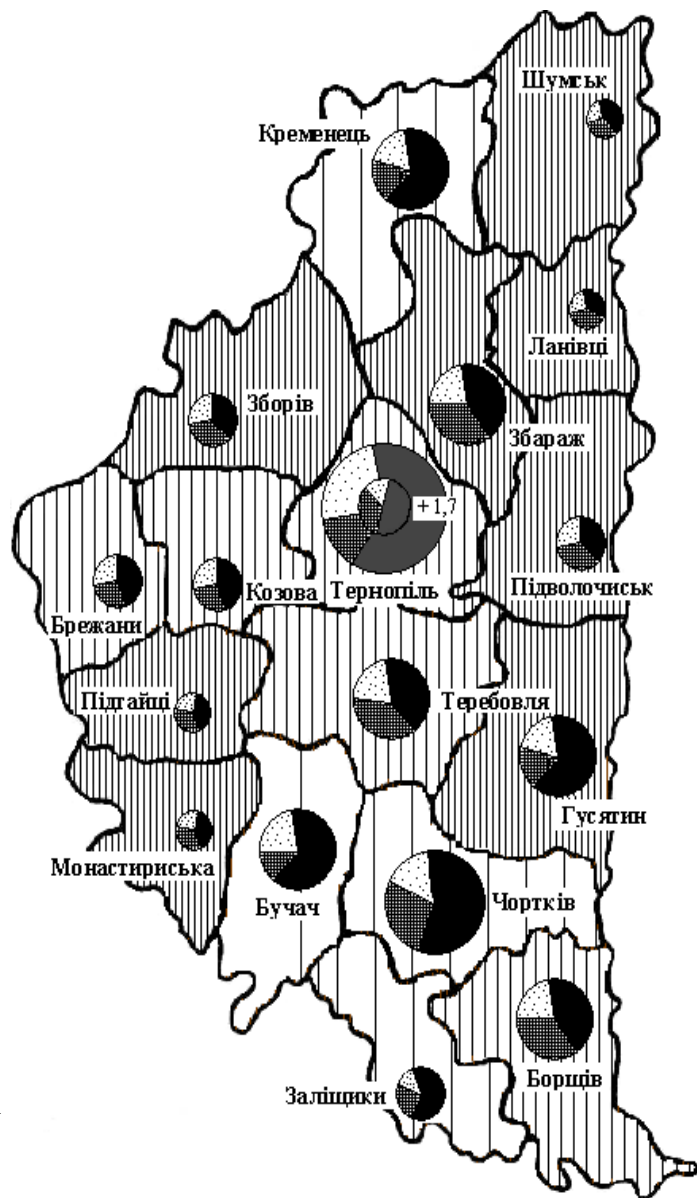
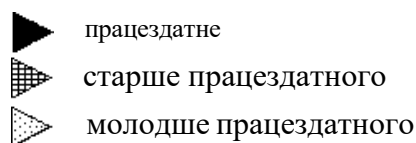

Рис. 2. Демографічна ситуація у районах Тернопільської області на 01.01. 2003р.

Тенденція зниження рівня народжуваності має місце в усіх районах області і особливо в місті Тернополі. Якщо у 1985 році показник народжуваності у місті Тернополі був 19,9 дитини на 1000 осіб населення то в 2000 році цей показник знизився в 2 рази і склав 8,7 дитини на 1000 жителів. Незначне підвищення його фіксується у 2002 році – 9,5 що на 0,8 дитини більше ніж у 1999 році. В таких районах як Бережанський (1985 – 15,6 дитини на 1000 жителів, 2002 – 8,6), Борщівський (16,0 і 8,7), Тернопільський (15,1 і 7,9) в період з 1985 по 2002 роки рівень народжуваності знизився також майже у два рази. Найбільше дітей на 1000 жителів у 2002 році народжувалося в Буцацькому (11,8), Кременецькому (11,0) та в Шумському (10,7) районах, а найменшим цей показник був у Чортківському (8,2), Козівському (8,1), Гусятинському (8,4), Зборівському (8,5), Тернопільському (7,9) районах.

У 1998 році коефіцієнт народжуваності у сільській місцевості став меншим ніж у міській: відповідно 10,1 і 10,7. У 2002 році ця різниця є також не значною: відповідно 9,1 і 9,3 дитини в розрахунку на 1000 осіб наявного населення.

Кризове становище в соціально-економічному розвитку країни, нестабільні заробітки громадян змушують сім'ї до обмеження наявності дітей в сім'ї: на сьогодні характерною рисою молодих сімей є наявність однієї дитини або ж її народження відкладається. Не сприяє підвищенню народжуваності і високий рівень зайнятості жінок у суспільному виробництві, а в останні роки значною еміграцією їх за межі держави з метою заробітку.

Одним із важливих факторів, що знижують народжуваність є зниження числа зареєстрованих шлюбів та збільшення показника розлучуваності в нашій області. Так, якщо у 1985 році в розрахунку на 1000 осіб населення припадало 8,8 шлюбів то у 2000 – лише 5,9. Показник розлучуваності, який у 1985 році складав 1,8 розлучень на 1000 осіб населення у 2000 році зріс до 2,4. Якщо темпи зниження числа зареєстрованих шлюбів приблизно однакові як для сільської місцевості, так і для міст, то число розлучень в містах з кожним роком більше, ніж в селах.

Високі показники смертності населення Тернопільщини також не сприяють покращенню демографічної ситуації в області. Вже в 1989 році демографи зафіксували, що в сільській місцевості померло на 1977 чоловік більше, ніж народилося. Тенденція збереглася і в подальші роки. У 2002 році у сільській і міській місцевості померло відповідно на 5561 і 340 чоловік більше, ніж народилося. Така ситуація склалася через погіршення матеріального стану людей, несприятливих умов навколишнього середовища, низького рівня охорони здоров'я, а також невинним процесом старіння населення. З кожним роком частка населення старшого працездатного віку зростає: в порівнянні з 1959 роком (175 824) у 2001 році таких людей в області налічувалося вже 274894 осіб, тобто майже на 10 тис осіб більше. Це явище є основною причиною високого показника смертності в таких районах області, як: Підгаєцький – 18,8 померлих на 1000 наявного населення, Ланівецький – 19,2; Зборівський – 18,5; Шумський – 17,6; Підволочиський – 16,8; Тербовлянський – 16,3; Гусятинський – 16,5. Найнижчі показники смертності у 2001 році мали Буцацький район – 13,6 та Чортківський – 14,0. Статистика свідчить, що внаслідок високої частки людей старшого працездатного віку у сільській місцевості кожен рік помирає більше людей ніж у містах області. У 2002 році число померлих склало 16345 (на 5162 особи більше ніж у 1989 році) з них 4857 це міські жителі, а 11488 осіб сільські. Така тенденція збережеться і в подальші роки. На загальний показник смертності населення впливає рівень дитячої смертності, який порівнюючи з 60-тими роками минулого століття суттєво знизився (1959 рік – 43,7 померлих дітей на 1000 населення) і у 2002 році склав 10,8, та все ще вважається досить високим.

Найвищі показники дитячої смертності в Збаразькому районі (у 2002 році коефіцієнт дитячої смертності був 20,4) Тернопільському – 16,5, Підволочиському – 15,5, Чортківському – 13,5, Монастирському – 13,4, Підгаєцькому – 13,3. Заліщицький район має найнижчі показники смертності серед дітей – 2,1 дитини на 1000 жителів (2002 рік), відносно не високі вони у Терехівському – 4,8; Бережанському – 5,1; Гусятинському – 5,4. Не дістає цей показник числа 10 і в Зборівському районі – 7,5; Козівському районі – 6,0; Ланівському – 9,7 і Шумському – 7,8 районах. Решта районів мають показник вищий ніж 10 померлих дітей на 1000 наявного населення. У 2002 році найбільше дітей померло від станів, що виникають у перинатальному періоді (59 дітей) і від вроджених аномалій (24 дитини). Разом з тим у порівнянні з 1981 роком різко скоротилося число смертей від інфекційних і паразитарних хвороб (відповідно 33 і 6 дітей), хвороб нервової системи і органів чуття (13 і 4 дитини), хвороб органів дихання (60 і 8 дітей).

Загальний коефіцієнт смертності збільшився і в наслідок зростання числа смертей від нещасних випадків, отруєнь, травм, вага яких у 2001 році становила 5,7% від загальної чисельності померлих.

В структурі смертей питома вага померлих від хвороб системи кровообігу становить 66,2% (у порівнянні із 1996 роком цей показник зріс майже на 3%), багато людей померло від новоутворень – 12,7%, хвороб органів дихання – 7,2%.

Динаміка повікових коефіцієнтів смертності показує, що тепер різко збільшилися випадки смерті серед молодих людей 20-25 річного віку та 45-55 річного віку, тобто помирає більше молодих людей працездатного віку ніж старших непрацездатного. Характерною ознакою смертності в Тернопільській області є її високий показник серед чоловічого населення, середня тривалість життя якого у віці 35 років і більше суттєво знизилася за останні 100 років. Всупереч біологічним закономірностям більше смертей припадає на працездатну частину населення, що призводить до скорочення величини трудового потенціалу. Збільшуються й показники з основних причин смертності: від злоякісних новоутворень, хвороб системи кровообігу, органів дихання та органів травлення. Значно зріс показник з так званих “зовнішніх причин” смертності: отруєння, в тому числі і алкогольні, вбивства, нещасні випадки, самогубства, травми.

Внаслідок високої смертності та низьких показників народжуваності за останні 30 років показник демографічного навантаження хоча й дещо знизився (1970 рік – 952 народжених, на 1000 населення працездатного віку, а у 2001 - 800), але все ще є дуже високим. Серед непрацездатних переважають особи у віці старшому за працездатний – 435 осіб, особливо високим він є у сільській місцевості: із 1014 непрацездатних – 601 чол. є старшим за працездатний вік. У міській місцевості демографічне навантаження постійного населення майже у двічі менше ніж у сільській місцевості – відповідно 571 і 1014 чол. непрацездатних на 1000 населення працездатного віку, більша частина непрацездатних у містах це особи у віці молодшому за працездатний (314 осіб).

Проаналізувавши динаміку розподілу постійного населення Тернопільської області за основними віковими групами (Рис. 4), бачимо, що у структурі населення особи молодшого від працездатного віку у 1985 році становили майже таку ж кількість, як і особи у віці старшому за працездатний, відповідно 276,9 тис. осіб і 276,8 тис. осіб.

В подальші роки, на фоні загального скорочення числа населення відбувається поступове зниження числа молодших осіб, яке на початок 2001 року було 239,2 тис. осіб, тобто на 37,7 тис. осіб менше ніж було у 1985 році, та незначне збільшення числа осіб старше від працездатного віку. Ще у 1995 році їх чисельність збільшилась до 285,0 тис. чоловік, а у 2001 році ця категорія населення становила 277,6 тис. чоловік, що лише на 800 чоловік більше, ніж у 1985 році, це пов'язано з високими показниками смертності

серед осіб цього віку.

Рис. 4. Динаміка розподілу постійного населення за основними віковими групами

У сільській місцевості людей старших від працездатного віку на початок 2001 року було у двічі більше ніж у містах області, відповідно 196,5 тис. осіб і 81,1 тис. осіб. А у 1985 році літніх людей у сільській місцевості було майже у чотири рази більше ніж в містах – 220,3 тис. чоловік і 56,5 тис. чоловік. Бачимо, що у селах число старших осіб невпинно зменшується, а у містах їх стає більше, за рахунок молодших вікових груп, що постійно поповнюють їх рахунок. З кожним роком, як у сільській так і у міській місцевості відбувається скорочення числа осіб молодше працездатного віку. Так, якщо у 1985 році у міській місцевості їх було 118,8 тис. осіб, то у 2001 році – 106,7 тис. осіб. В селах Тернопільщини – відповідно – 165,1 тис. осіб і 132,5 тис. осіб молодше від працездатного віку.

На початок 2001 року в районах області працездатне населення становило трохи більше ніж половину від загальної чисельності постійного населення, відповідно 629,4 тис. осіб працездатних із 1146,2 тис. осіб наявного населення. В усіх районах області, крім Буцацького, особи старше від працездатного віку переважають число осіб молодше від працездатного віку.

У зв'язку із низькими показниками народжуваності і високим рівнем смертності у Тернопільській області відбувається природне скорочення населення. Вже у 1989 році у сільській місцевості помирало на 1997 чоловік більше ніж народилося. У 2002 році природне скорочення населення склало 5901 чоловік, з них 340 міське і 5561 сільське населення.

Динаміка формування природного приросту (скорочення) населення демонструє нам невпинний процес зниження ПП, який у 1992 році вже став природнім скороченням населення на 80 чоловік (Рис.3). Коефіцієнт природного скорочення населення Тернопільщини не є найвищим серед інших регіонів України, а навіть трохи нижчим, ніж у середньому в Україні (-7,6). За даними таблиці 2 бачимо, що у 2002 році він склав – 5,2 на 1000 наявного населення. Найнижчий природний приріст населення в таких районах як Зборівський – 10,0; Ланівський – 9,8; Підгаєцький – 8,9; Підволочиський – 8,4; Збаразький – 8,1; Гусятинський – 8,1. Найнижчі темпи скорочення населення має Буцацький район – 1,8 і Кременецький район – 4,7, у решту районів ця цифра більша ніж – 5,0. (Рис.6).

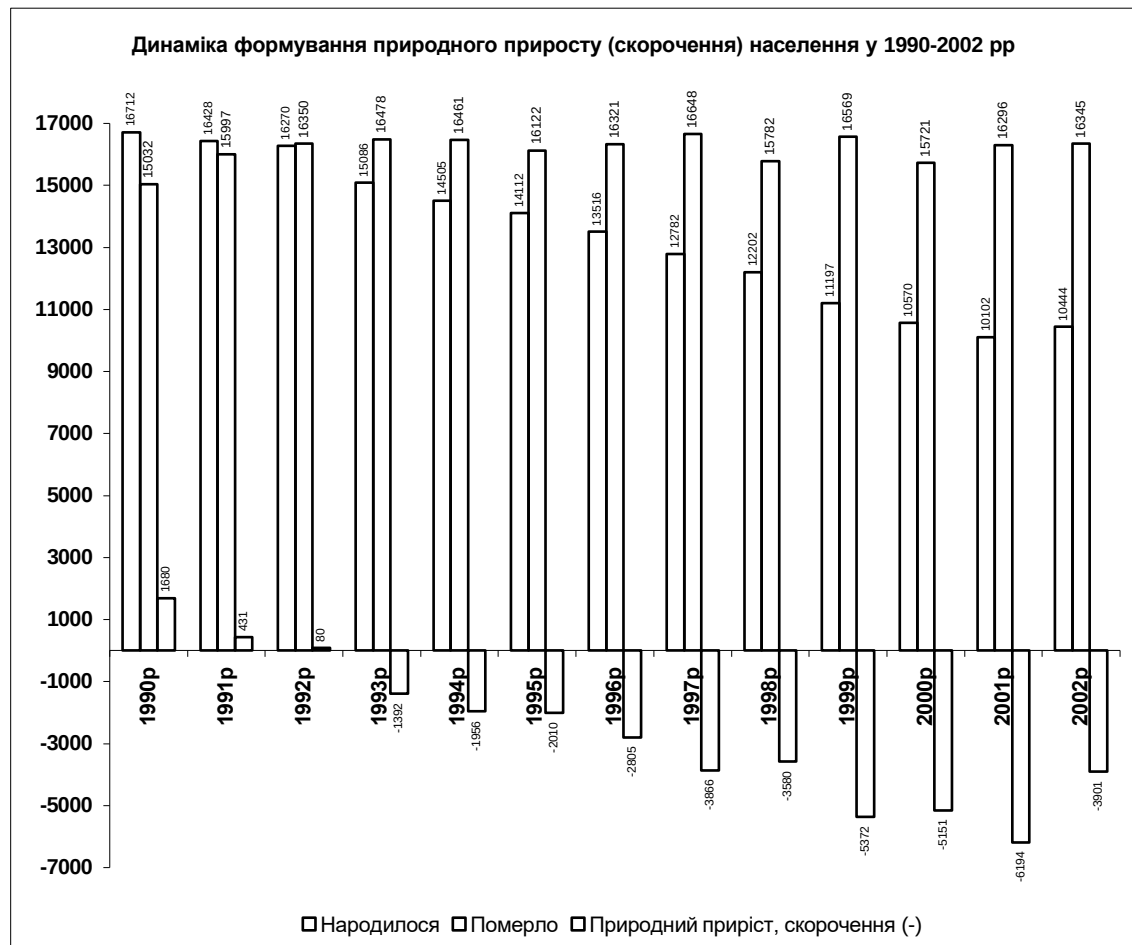

Рис.6. Динаміка формування природного приросту (скорочення) населення у 1990-2002 рр.

Лише місто Тернопіль має невеличкий ПП +1,7 на 1000 наявного населення. Ще у 1996 році Бучацький район був єдиним в якому ПП сільської місцевості був додатнім.

У 2002 році народилося на 342 особи більше ніж у 2001 році, відповідно 10444 осіб і 10102 особи, але число померлих було вищим на 59 чоловік і так високого числа смертей – 16345, тому природне скорочення дещо зменшилось (на 293 особи), і склало – 5901 особи. Експерти прогнозують загальне скорочення чисельності населення України у 2026 році до 41 млн. чол., неминучим цей процес буде і для районів Тернопільської області.

Статеві-віковий склад населення Тернопільської області за даними Всеукраїнського перепису 2001 року свідчив про невисоку частку осіб працездатного віку, що не сприяє повноцінному формуванню ТП, а інтенсивне збільшення числа людей пенсійного віку призвела до виникнення процесу “старіння” населення.

Високе демографічне навантаження на працездатне населення (у 2001 році 800 чоловік на 1000 працездатних) спричинене в великій мірі особами пенсійного віку, (більш яскраво це виділяється у сільській місцевості). Перевага жіноцтва серед непрацездатних пояснюється трохи вищою середньою тривалістю життя, скорішим виходом на пенсію.

Як бачимо демографічна ситуація Тернопільщини на сьогодні є досить не сприятливою для повноцінного формування і використання трудового потенціалу. Основними причинами, які призводять до таких висновків є:

1. Невпинне скорочення числа всього населення внаслідок природного скорочення населення (-5,2 у 2002 році), що відбувається за умов високих показників смертності (14,4

на 1000 наявного населення) і низьких показників народжуваності (9,2). Тенденція депопуляції, тобто скорочення чисельності населення буде характерно і в майбутньому.

2. Процес “старіння” населення, який зумовлений постійним збільшенням частки людей віком старшого за працездатний, особливо у селах області.

3. Високе демографічне навантаження на працездатне населення (800 чоловік на 1000 працездатних, з них 435 чоловік це люди у віці старшому за працездатний). У сільській місцевості у тому ж 2001 році цей показник становить 1014 осіб працездатних, з них 601 осіб – літні люди.

4. У 2001 році з 1138500 осіб наявного населення 632364 були особами у працездатному віці тобто лише 56,5%, а саме вони є основою формування ТП області.

5. У 2002 році число вибулих з області склало 6709 осіб, а прибулих – 5572, як бачимо і механічний рух населення не сприяє збільшенню величини ТП, адже скорочення чисельності населення внаслідок зовнішньої міграції у 2002 році склало – 1137 осіб.

Отже, безпрецедентна в мирний час демографічна криза, яку переживає зараз Україна, торкнулася і Тернопільщини. Внаслідок скорочення демовідтворювального потенціалу області спостерігається постійне скорочення величини трудового потенціалу. Зменшення сукупного сімейного доходу, низька зарплата і стрімке зростання цін, високий показник безробіття, недосконала пільгова система на підтримку молодих сімей спричиняють стрімкий спад рівня життя більшої частини населення Тернопільської області, не сприяючи покращенню здоров'я людей, народжуваності.

Актуальність проблеми змушує до розробки та впровадження ряду заходів, що сприятимуть, якщо не виходу з демографічної кризи, то хоча б покращенню ситуації, що склалася. За досвідом країн світу в демографічній політиці пріоритетними мають бути заходи, спрямовані на зниження показників смертності та збільшення народжуваності, а саме: проведення регіональної політики із забезпечення стабільності економічного розвитку регіону і покращенню матеріального стану населення, доступність освіти та медичного обслуговування, покращення умов праці, відпочинку та побуту населення, підвищення тривалості життя, не погіршення стану навколишнього середовища. З боку держави дієвими будуть заходи соціально-економічного і демографічного регіонального плану а також залучення національних програм, завданням яких є покращення демографічної ситуації.

1. І.О. Курило. Про медико-демографічні чинники формування і відтворення ТП населення України, Україна: аспекти праці – 2001. №8. – С. 35-42. 2. Курило І.О. Про демографічну оцінку ТП населення та деякі проблеми його відтворення в сучасних умовах. Зайнятість та ринок праці. – Вип.7. – К.: РВПС НАНУ, 1998. – С. 112-122. 3. Пирожков С.И., Пискунов В.П. Трудовой потенциал населения: объективная реальность и ее отражение в научных категориях, Демографические проблемы социалистического общества. – М.: Наука. 1991. – С. 94-108. 4. Пирожков С.И. Трудовой потенциал в демографическом сумерении. К.: Наук. думка, 1992. - 325 с. 5. Соціально-трудовий потенціал: теорія і практика. Частина 1 - /За ред. Долішного М.І., Злупка С.М.). - К.: Наук. думка, 1994. - 218 с. 6. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2002 рік. – Тернопіль, 2003. 7. Трудовий потенціал, зайнятість і ринок праці (теорія і практика /За редакцією М.І. Долішного, С.М. Алупко, Т.Є. Алупко. – Львів, 1997. – 340 с. 8. Трудовий потенціал регіону: стратегія розвитку і функціонування / М.І. Титович, М.І. Бібен, В.В. Мікловда. – Ужгород: Карпати, 1996. – 139 с. 9. Трудовий потенціал: зайнятість, теоретичні основи та регіональні особливості, /Долішний М.І., Алупко С.М. та інші. Ужгород: Карпати, 1997. - 200 с. 10. Трудовой потенци региона: проблемы формирования и использования. /АН СССР. Урал. Отд. Отв. Ред. О.В. Путилов. – Свердловск, 1990. – 145с.

How demographical processes influence on the celebrity of the “labour potential” and its change in Ternopol region. The article deals with the peculiarities of the demographical processes in Ternopol region. The analyses of the influence by the demographical factor on the celebrity the “labour potential” has made. The main reasons of the depopulation processes of lessening of the “labour potential” are opening, the main ideas how to solve the problem are offered.